

אמר רב. או באלו מודה רבי יהודה לאסור. כן אמר רב יהודה אמר שמואל. ופרש רנב"י (עפ"י הברייתא) לשיטתו שנחלקו בתותים ורימונים (שיש הסוחטים אותם בשביל מימיהם) שהכניסם לאוכלים [אבל למשקים או לסתם – אסור], ואולם בשאר פירות שאין סוחטים אותם, מודים חכמים שהמשקה היוצא מהם מותר. ורבי יוחנן פסק כרבי יהודה בשאר פירות מלבד זיתים וענבים.

א. להלכה, בתותים ורימונים, אם היו עומדים לאכילה – היוצא מהם מותר. בזיתים וענבים –

אסור (רמב"ם כא, טז; או"ח שכ, א).

ב. לפירוש התוס', מודים רב ורבי יוחנן שאם מתחילה סחט זיתים וענבים ושוב הכניסם לאכילה,

משקים היוצאים מהם אסורים אפילו לרבי יהודה שמא יבוא לסחוט, שהרי סחטם מתחילה.

ומכל מקום בתותים ורימונים אפילו סחטם מתחילה, כאשר הכניסם לאוכלים מותר.

חלות דבש שריסקן מערב שבת ויצא מהם דבש מעצמו – אסורים (שמא יבוא לרסק). ר"א מתיר. [כמו כן נחלקו התנאים בזיתים וענבים שריסקם מערב שבת ויצאו מהם משקים מעצמם בשבת; חכמים אסורים ורבי אלעזר ורבי שמעון מתירים. קמח:].

א. להלכה בזה ובזה מותרים (רי"ף; רמב"ם כא, טז; או"ח שכ, ב שכא, יג). ולדעת הטור וסיעתו צריך

שיהיו הפירות מרוסקים יפה עד שאינם מחוסרים דיכה, רק אז מותרים המשקים היוצאים

בשבת. ומסתבר שהוא הדין לענין דבש (באור הלכה שכא, יג).

ב. חלות דבש שלא ריסקו; כתב המגן-אברהם (שכא סקט"ז) להתיר לסחטן על האוכל. ובבאור

הלכה (שם יג ד"ה אבל) פקפק בדבר על פי מסקנת דברי המג"א. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א פה)

כתב להקל מחמת כמה צדדים.

וכשיודע שהדבש צף מבעוד יום, אפילו לא ריסק החלות כלל – מותר ליטלנו (באה"ל שם בסוף

הסעיף עפ"י משמעות הב"י).

דפים קמג – קמד

רלה. מה דינם של המשקים דלהלן לענין הכשר לקבלת טומאה?

א. חלב האשה והבהמה.

ב. דם האדם והבהמה.

ג. משקים הזבים מזיתים וענבים.

א. חלב האשה מכשיר לקבל טומאה (כשנפל על דבר מאכל, וכן מכשיר את עצמו לקבל טומאת משקים.

ערש"י), בין (שפרש ממנה) לרצון בין שלא לרצון (אם משום שדם נעקר ונעשה חלב והרי דם מגפתה

מכשיר הגם שאינו לרצון. אם משום שהחלב קרוי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו. ערש"י

ותוס').

א. כתבו בעלי התוספות (בחולין פז; ובכריתות יג: ועתוס' פסחים יד. ור"ש מכשירין ו) שמדין תורה אין

לחלב אשה תורת 'משקה' ואינו מכשיר אלא מדרבנן, ולכך אינו מטמא אלא ברביעית. ואילו

מסתימת דברי הרמב"ם נראה שמטמא בכלשהו. וכן משמע בראב"ד (משכב ומושב א, טז. וע"ע

חור"א מכשירין ט, א-ב). ויש סוברים שכל משקים מטמאים ברביעית (ערש"י ע"ז לא. ונדה נה: ריטב"א

שם לג:).

ב. כאשר יש גילוי דעת מפורשת שהחלב אינו לרצון, תלוי הדבר בשתי הלשונות בגמרא אם גם אז מכשיר או אינו מכשיר אלא בסתם (עתוס' ובכריתות יג).
 חלב הבהמה אינו מכשיר אלא (כשפרש) לרצון [שהרי דם מגפתה של בהמה אינו מכשיר]. רבי עקיבא אומר: אף שלא לרצון [קל וחומר מחלב האשה שאינו ראוי לגדולים, והיינו מפני שקרוי 'משקה' שלא כדם מגפתה. והראיה, שהחולב בהמה לרפואה – מכשיר, ואילו המקיז דמה לרפואה אינו מכשיר].
 חלב הנחלב לתוך התבשיל שבקדרה הריהו נחשב כאוכל ולא כמשקה ואינו מכשיר, ואעפ"כ מקבל חלב זה טומאה על ידי הכשר טיפה ראשונה המלוכלכת על פי הדד (בדעת, שתהא נוחה להיחלב) שהיא 'משקה' (כן פרשו עפ"י דברי רבי יוחנן).

הלכה כחכמים שחלב הבהמה אינו מכשיר אלא לרצון (רמב"ם טו"א י, ד).
 והגדרת 'שלא לרצון' הוא שהחלב זב מהדד מאליו, או שחלבו כמתעסק (רמב"ם טו"א י, ד). ונראה שאם נטף החלב לכלי לרצון, או אפשר אף בסתם – נחשב 'רצון' [כמו במשקים היוצאים מזיתים וענבים דלהלן], וכמו כן אם חולב על הארץ לרפואה, אעפ"י שהולך לאיבוד נחשב 'רצון' כיון שעושה הדבר בידים, אבל אם נוטף על הארץ אעפ"י שנוה לו בדבר – אין זה 'לרצון' (עפ"י חו"א מכשירין ו, ג).

ב. העולה מסוגיתנו שדם מגפה (= מכה, חבורה) באדם – מכשיר (ודם חללים ישתה, 'זמה לי הרגה כולה מה לי הרגה חציה'). נדה נה: וכתבו ראשונים שאסמכתא בעלמא היא ומדאורייתא אין עליו תורת 'משקה'. עפ"י תוס' חולין פז: ד"ה כל, ובבהמה – אינו מכשיר, ואפילו היה לרצון כגון שהקיז דם לרפואתה (שלא נאמר בבהמה 'דם חללים'. ואולם דם שחיטה מכשיר מפני שהוקש למים, על הארץ תשפכנו כמים. רש"י).
 א. לדעת רבי שמעון (בחולין לה: דם מגפה [באדם. תוס' ורשב"א שם] אינו מכשיר. וסוגיתנו כחכמים (תוס' ורשב"א).

ורש"י בחולין מפרש דברי רבי שמעון בדם בהמה. ונקטו הראשונים שלפירושו חכמים החולקים על רבי שמעון סוברים שדם מגפתה של בהמה מכשיר. ומהאחרונים יש שפרשו בדעת רש"י שאף דם בהמה אינו מכשיר לחכמים (עפ"י ראש יוסף ולב אריה שם).
 ב. לדברי רבי אליעזר (מכשירין ו, ז), דם [בהמה] שהוקז לרפואה – מכשיר. ואין הלכה כדברי (רמב"ם טומאת אוכלין י, ג).
 משמע מרש"י בסוגיא שדם שהוקז מן האדם לרפואה – מכשיר כדם מגפתו. אבל הר"ש (סוף מכשירין) נקט שדם הקזת-רפואה באדם שווה לבהמה ואינו מכשיר.
 ג. דם הקזתו להשקותו לבהמה וחיה או לנכרי – מכשיר (משנה מכשירין ו, ה). יש מפרשים בדם אדם דוקא אבל בבהמה אינו מכשיר (תו"ט עפ"י הרמב"ם). ויש אומרים אפילו של בהמה (ר"ש שם; ריטב"א).

ג. משקים הזבים מזיתים וענבים; אם לרצון – מכשירים לקבל טומאה (לאחרים ולעצמם), ואם שלא לרצון – אין מכשירים. ומבואר בגמרא שלדעת רבי יהודה אף בסתם נחשבים 'משקה' ומכשירים. ואולם כשהם מונחים בסלים, הואיל וידוע שהולכים לאיבוד הריהו מפקירם מראש ומתיאש מהם ואינם חשובים 'משקה' להכשיר (כן מבואר לאיבעית אימא').

דף קמ"ד

ר"ל. מה דינם של הפעולות דלהלן בשבת?

- א. סחיטת פירות שאין דרכם בסחיטה כלל.
- ב. סחיטת רימונים.
- ג. סחיטת ענבים לתוך הקדרה.
- ד. חליבת בהמה לתוך הקדרה.

א. שנו בברייתא: סוחטים בפגעים (מפרשים: מין ממיני השזיפים) ובפרישים (= הבושים. ע"ע מוסף הערוך 'פריש') ובעוזרדים (פירות שיח העוזרד / עוזרר, דומים לתפוחים קטנים). לפירוש רש"י ותוס' מתפרש דין זה בסוחט למתקם אבל הסוחט למשקה כיון שהחשיבם הריהם 'משקה' (וחייב. רש"י). ואולם רוב הראשונים והפוסקים נוקטים שאפילו סוחט למימיהם מותר, שאין עליהם שם 'משקה' אלא הריהו כמפריד אוכל מאוכל. (ובב"י כתב שלמסקנת הסוגיא אף רש"י ותוס' יודו שמוותר).

א. אעפ"י שהעיקר להלכה כדעה זו, במקום שנהגו להחמיר אין לשנות (עפ"י מג"א ש"א, א; משנ"ב ובאה"ל שם).

ב. סחיטת זיתים ואסורים אסורה אף אם אינו סוחט לצורך המשקים אלא לתקן הפרי (מגן אברהם שכ"ט). ובספר קרן אורה כתב להתיר [לפירוש הרי"ף ור"ר].

ב. סחיטת רימונים בשבת אסורה (לפרש"י, אפילו סוחט רק כדי למתק ולא לצורך מימיו), הואיל ויש מעט בני אדם [כגון של בית מנשיא בר מנחם] שסוחטים אותם למשקה (כן שנה תנא דברייתא, ופסק רב נחמן הלכה כמותו).

[אמר רב חייא בר אשי אמר רב: דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד. וכן תני דבי מנשה. קמה. וערש"י יח. שהסוחט הוא אב מלאכה. ובאגלי טל (דש' יז בהגהה) פירש 'אב' – לאו דוקא אלא כלומר מלאכה דאורייתא].

א. הוא הדין לשאר פירות שיש הנוהגים לסחטם – אסור לסחטם בשבת למשקה (כן הסכמת הפוסקים. ע' יביע אומר ח"ח או"ח לו; שבת הלוי ח"א פו, ד; חלקת יעקב ח"ב פה; משנה הלכות ח"ח נח; מאור ישראל כאן).

יש מי שכתב שלדעת רש"י, אפילו שאר פירות מלבד זיתים וענבים, אם רגילים לעשות מהם מיץ – הסוחטם בשבת חייב (עפ"י נשמת אדם יד). ויש חולקים (ע' צמח צדק החדש על המשניות). ויש ראשונים שכתבו שלדעת רבי יוחנן (קמה). חייבים מהתורה על כל הפירות שדרכם בסחיטה (עפ"י רשב"א להלן). ויש חולקים (עפ"י ר"ח ורי"ד שם).

ב. פירות שאין סוחטים אותם אלא במקומות מסוימים בלבד; יש אומרים שאסורים מדרבנן בסחיטה בכל מקום, כרימונים ותותים (ב"י שכ). ויש מתירים (רמ"א שם) [אך לא באותם המקומות שסוחטים אותם. עפ"י שו"ע הגר"ז, משנ"ב ובאה"ל]. יש שכתבו שאין מותר אלא אם במקומות האחרים מצויים אותם פירות בשפע ואעפ"י אין סוחטים אותם, אבל אם מה שאין סוחטים אותם זהו מפני שאינם מצויים כל כך – אסור (עפ"י מגן אברהם שם כבאור המפרשים).

ג. סחיטת לימונים; יש מהראשונים שאסורים כרימונים ותותים, ויש מתירים, מפני שאין רגילים לשתותם בפני עצמם. וכתב החיי-אדם שבזמן הזה שנוהגים למלא חביות למאות ממיץ לימון,

יש לחוש לדבר. ועל כן צריך לזוהר שלא לסוחטם אלא על גבי סוכר וכד', שהרי זה משקה הבא לאוכל (מובא במשנ"ב סק"ב). ובחזון איש (נו, ז), נקט שאם דעתו ליתן אותו הסוכר למשקה – אסור לסחוט הלימון לתוכו. ואפשר שאם יאכל רובו ואת המיעוט ישליך למים מותר. [ואף אם נקל בלימון הנסחט לסוכר כדי לערב עם מים, אין להקל בכגון זה באשכוליות, שהמין שלהם נחשב משקה בפני עצמו שלא כלימון העשוי ליתן טעם בלבד. עפ"י אג"מ או"ח ח"ה כד, א]. בספר שמירת שבת כהלכתה (ה, ב) כתב לאסור בכל פרי, מפני שרגילים עתה לסחוט כל מיני פירות.

ג. אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמרו בשם רב (קמ"ה): סוחט אדם (בשבת) אשכול של ענבים לתוך הקדרה (של תבשיל) אבל לא לתוך הקערה (שפעמים למשקה הוא צריך, ואעפ"י שאין אדם שותה מהקערה – אין מוכח הדבר לכך יש איסור בדבר. עפ"י רש"י) – שמשקה הבא לאוכל 'אוכל' הוא.

א. יש אומרים שלא התירו בסוחט לתוך האוכל, אבל סוחט לקדרה על מנת ליתננו אחר כך לאוכל – חייב (עפ"י דרישה שכ, וכ"מ בסמ"ג – באה"ל; חזו"א נה, ו). ויש פוטרם (רדב"ז ח"ב תרפו עפ"י רש"י). וכן נקט הר"ד בדעת רש"י, וכן מתפרשים גם דברי המאירי, וכן נקטו הרבה אחרונים להלכה. ונפ"מ שמוותר הדבר ע"י גוי לרפואה וכד'. עפ"י לית חן נה). וכתב בפרי מגדים (מובא בשעה"צ שכ אות כג) שאף בתותים ורימונים אסור כשנותן על כלי ריק על דעת ליתנו באוכל.

ב. יש אומרים בדעת רש"י שאין התר אלא לקדרה, אבל לקערה אסור אף על האוכל (ע' מאירי ועוד) ואולם שאר כל הפוסקים הראשונים לא חילקו בדבר (באור הלכה שכ, ד). ג. רוב ככל הראשונים נקטו להלכה שמוותר לסחוט זיתים וענבים לתוך הקדרה. ודעת רבנו חננאל שרבי יוחנן חולק ואוסר [מדרבנן. עפ"י הרא"ש] והלכה כמותו. וכתב הרא"ש (בתשובה כב, א) שהמחמיר כדבריו תבוא עליו ברכה. והוזכרה דעה זו ברמ"א (שכ, ז).

ד. רב חסדא אמר ללמוד מדברי שמואל שחולב אדם עז לתוך הקדרה, אבל לא לתוך הקערה.

א. לדעת הר"ף הרא"ש ורבנו תם, דוקא ביום טוב מותר, שהואיל והבהמה ראויה לאכילה ע"י שחיטה נחשב החלב כאוכל הנפרד מאוכל, משא"כ בשבת הריהו כנוטל אוכל מתוך פסולת ואסור. ויש מי שכתב שלהלכה אף ביום טוב אסור (ער"ח).

ודעת כמה ראשונים (מובאים ברמב"ן ברשב"א ובר"ן, וכן דעת בעל המאור. וכן נקט הריטב"א קמ"ה. בשם הר"ף, וצ"ב) שאף בשבת מותר, שהבהמה נחשבת כ'אוכל' בכל עת. ויש ראשונים שנקטו שבשבת אסור אבל פטור (ערמב"ם ח, וי"מ. וכן הובא במג"א שה, יב ובשו"ע הגר"ז. ובחזו"א נקט שטעם האיסור להרמב"ם הוא משום מוקצה, ובדעת הר"ף נקט שחייב חטאת. ובאגלי טל (דש יז, נח) נקט שאף להרמב"ם חייב).

ב. לא התירו לתוך הקדירה אלא בענין שהחלב מתערב באוכל ונכנס אליו, אבל לא שיתן ככר לתוך כלי ויחלוב עליו, שאין החלב מתערב עם הככר ולא נעשה בכך 'אוכל' (עפ"י שו"ת הרי"ב ש קכא; או"ח תקד). וכן אם חולב לתוך אוכל על דעת להפרידו לאחר זמן, הרי זה בכלל חולב למשקה ואסור (עפ"י חזו"א נו; הר צבי בשם הגר"ז מלצר).

ר"ז. א. האם המוחל (= מויץ היוצא מהזיתים) ומי סחיטת תרדים פוסלים את המקוה בשינוי מראה?
ב. האם המוחל דינו כמשקה אם לאו?

א. מוחל שנפל לתוך מקוה – פוסלו בשינוי מראה כמו יין וחומץ. לדברי רבא ורב פפא, אפילו לדעות ובאופנים שהמוחל אינו חשוב 'משקה' (כדלהלן, ונראה לכאורה שהוא הדין בשאר מיצי פירות), פוסל את המקוה כי כל דבר שאין עושים ממנו מקוה בתחילה (מים, שלג וברד) – פוסלו בשינוי מראה. וכן אמר רב חסדא אודות תרדים שסחטם ונתנם במקוה – פוסלים אותו בשינוי מראה [ובתחילה פרשו טעמו כיון שהחשיבם בסחיטתו הרי הם 'משקה' ולכך פוסלים את המקוה. וכן סבר אביי].
א. לאביי אליבא דרבי שמעון נראה שאין המוחל פוסל בשינוי מראה אלא אם יש בצחצוהי השמן לבדם כדי לשנות מראה המקוה (כן צדד בשפת אמת).
ב. דין שינוי מראה הוא מדאורייתא. אך להראב"ד נראה שלדעת אביי שינוי מראה פוסל מדרבנן, אבל לרבא הוא מדאורייתא (עפ"י זכר יצחק נח, ע"ש בהרחבה).
אין שינוי מראה פוסל אלא כשנשתנו מצורת מים ולא כשיש עליהם צורת מים רק שאינם כבתחילה (עפ"י זכר יצחק נח-נט). מים מלוכלכים או כלור שמכניסים למקוה, פשוט שאין בהם פסול 'שינוי מראה' (עפ"י שבט הלוי ח"ד קסא).

ב. רבי יעקב אומר: מוחל הריהו כמשקה [ואעפ"י"כ המוחל היוצא בתחילה טהור ואינו מכשיר, מפני שאינו רוצה בקיומו]. רבי שמעון אומר: אינו כמשקה [ואעפ"י"כ היוצא מעיקול (1) 'עקל' – כמו סל גדול מסורג] בית הבד טמא – שאי אפשר לו בלא צחצוהי שמן]. ופרשו מחלוקתם באותו מוחל היוצא לאחר שנשתהו הזיתים בערימה ונתחממו, קודם סחיטתם; לרבי יעקב משקה הוא ומכשיר, ולרבי שמעון אינו כמשקה וטהור.

דפים קמד – קמה

ר"ח. האם המשקים דלהלן מכשירים לקבל טומאה?

א. משקה הבא לאוכל.

ב. משקה הבא לאיבוד.

ג. משקה העומד לצחצה.

א. מבואר בגמרא שלדברי שמואל (ורב) שמשקה הבא לאוכל אוכל הוא – אינו מכשיר לקבל טומאה. ואילו לדברי רבי יהודה (דלהלן) מוכח שאינו כאוכל ומכשיר.

כן מבואר לפי גרסתנו, וכ"כ רש"י ותוס'. ואולם לגרסת הרי"ף והגאונים וכן נקטו הרמב"ן והרשב"א, אפילו לרבי יהודה יתכן שמשקה הבא לאוכל אוכל הוא ואינו מכשיר [ורק בבא לאיבוד אמר רבי יהודה שמכשיר מפני שאינו בא לתוך אוכל].

ב. משקה הבא לאיבוד, נחלקו בו תנאים האם מכשיר לקבלת טומאה אם לאו; המפצע בזיתים בידיים מסואבות לידע אם הגיעו למסוק (ששמנם נוח לצאת) – לא הוכשר. רבי יהודה אומר: הוכשר.

ג. משקה העומד לצחצה בו האוכל, לדברי רב הונא בריה דרב יהושע נחלקו בו תנאים האם מכשיר או לא; המחליק בענבים (על פני הככרות, להבריקן רש"י). ויש מפרשים: מחליק בענבים עיגול של דבלה. רי"ד) – לא הוכשר. רבי יהודה אומר: הוכשר.